

Григор'єва Тетяна Юріївна
Кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**Інтегрований підхід у формуванні фонологічної компетенції студентів
під час вступно-корективного курсу**

Постановка проблеми. У вищих навчальних закладах, де готують майбутніх вчителів іноземної мови, питання навчання вимові є актуальним, оскільки майбутній вчитель є зразком іноземної вимови для своїх потенційних учнів і повинен сам володіти нормативною вимовою викладання. Більше того, він повинен вміти навчити цьому своїх майбутніх учнів. Тому питання формування фонологічної компетенції студентів I-х курсів мовних ВНЗ є першочерговим.

Перший курс — найважливіший етап в професійному становленні майбутнього вчителя англійської мови, оскільки на цьому курсі студент отримує перші навички та вміння навчанню у вищому навчальному закладі, які значно відрізняються від навчання в загальноосвітній школі. Крім того, рівень мовної підготовки колишніх учнів не однаковий, тому одним із основних завдань навчання на першому курсі є формування базових компонентів комунікативної компетенції.

Аналіз останніх досліджень. На жаль, у вітчизняній і зарубіжній методичній літературі не висвітлюється думка щодо проблеми, яка стосується навчання фонетики в мовному вузі, а також роботи над формуванням фонетичної компетенції студентів I-го курсу під час вступно-корективного курсу. Відсутність таких досліджень негативно відбивається як на рівні викладання фонетики в мовному ВНЗ, так і на рівні оволодіння нею студентами I-го курсу.

Однак, викладачі Житомирського державного університету імені Івана Франка, автори посібника [8], зробили спробу створити модель формування

фонологічної компетенції студентами I-го курсу під час вступно-корективного курсу. Посібник складається із двох частин: методичних рекомендацій для викладачів ВНЗ і фонетичного портфеля для студентів I-го курсу. В розділі "Зміст і структура вступно-корективного курсу" викладач знайде фонетичну карту розподілу всього фонетичного матеріалу для засвоєння і його часовий розподіл, а також зможе ознайомитися зі змістом кожного практичного заняття з фонетики. Друга частина посібника створена для студентів і представляє собою фонетичний портфель, побудований за принципом Європейського мовного портфеля: фонетичний паспорт, фонетична біографія, фонетичне досьє.

Метою нашого дослідження є виявлення особливостей формування фонологічної компетенції з урахуванням інтегрованого підходу.

Виклад основного матеріалу. Формування фонологічної компетенції в мовному вузі повинно бути побудованим на основі комунікативного методу, що визначає мінімальний пороговий рівень сформованості вимовних навичок для тих, хто вивчає іноземну мову. Недостатність оволодіння пороговим рівнем вимови призводить до блокування комунікації, незважаючи навіть на добре розвинені граматичні та лексичні навички. Це особливо важливо для майбутніх вчителів англійської мови, які повинні стати зразком нормативної англійської вимови для своїх потенційних учнів.

Вслід за Н. Ф. Бориско під фонологічною (фонетичною) компетенцією ми розуміємо здатність особистості до коректного артикуляційного та інтонаційного оформлення власних висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних знань, навичок та загальної мовної свідомості і фонетичної усвідомленості [3, с. 108].

В процесі навчання фонетичного матеріалу в мовному вузі неможливо обмежитися тільки формуванням у студентів слухо-вимовних навичок та умінь графічно зображати звуки. Ритм та інтонація є невід'ємними складовими англійської мови, її фонетичної системи, тому оволодіння

студентами ритміко-інтонаційними навичками є одним з головних та найважчих завдань. На відміну від слухо-вимовних (артикуляційних) навичок, які є мовленнєвомоторними, інтонаційні навички – це мовленнєві навички: мовлення є ситуативним за своєю природою, тому й наша інтонація завжди залежить від мовленнєвої ситуації: з ким ми розмовляємо, де ми знаходимось, який комунікативний намір ми хочемо здійснити за допомогою інтонації [5, с. 112].

Наш досвід показує, що оволодівши мовленнєвими вміннями (говорінням, читанням, аудіюванням і письмом), накопичивши певний лексичний запас та засвоївши граматичний матеріал, що є програмним для учнів середньої школи, у більшості своїй студенти не володіють фонологічною компетенцією. Для 80% студентів труднощі полягають не стільки у вимові англійських звуків, скільки в продукуванні ритмічно та інтонаційно правильно оформленого мовлення. Не випадково формування мовної компетенції на першому курсі розпочинається з фонологічної компетенції.

Так, в основу програми з практичної фонетики для I курсу мовного вузу покладено знання, уміння та навички окреслені загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти. Відповідно до даного документа фонологічна компетенція включає знання та навички перцепції і продукції: звукових одиниць (фонем) мови та способів їх реалізації у певному контексті (алофонів); фонетичних ознак розрізнення фонем (дистинктивних ознак, наприклад сонорності, назальності, закритості, лабіальності); фонетичного складу слів (складоподілу, фонетичних відрізків, словесного наголосу і тону); фонетики речення (просодії); наголосу і ритму фрази; інтонації; фонетичної редукації; вокалічної редукації; сильних і слабких форм; асиміляції; елізії [2, с. 116].

В проекті програми з іноземної мови для мовних університетів та інститутів для I курсу фонетичні навички, якими студенти повинні оволодіти, визначені наступним чином:

Студенти повинні:

- розрізняти в мовленні довгі та короткі голосні, дифтонги, глухі та дзвінкі приголосні, аспіровані та неаспіровані приголосні і т.д.;
- виразно вимовляти перелічені вище звукові контрасти;
- сприймати модифікації голосних і приголосних звуків в зв'язному мовленні (слабкі форми, позиційні алофони, асиміляцію, елізію тощо);
- вміти самостійно продукувати вищезгадані модифікації в зв'язному мовленні;
- розрізняти в мовленні наголоси в багатоскладових словах;
- правильно ставити наголос в таких словах;
- виділяти в мовленні важливу інформацію, використовуючи логічний наголос;
- використовувати в зв'язному мовленні ритм;
- визначати мовленнєві функції у висловлюваннях, переданих за допомогою різних інтонаційних моделей;
- передавати різні комунікативні функції у власних висловлюваннях за допомогою інтонації;
- передавати почуття та ставлення до проблем, що обговорюються на І курсі [6, с. 51].

Для того, щоб реалізувати перераховані вище фонетичні навички, студенти повинні оволодіти наступними теоретичними фонетичними знаннями, а саме: характеристика основ англійської артикуляції і ролі органів мовлення у вимові англійських звуків; характеристика англійських голосних та приголосних в порівнянні з системою українських фонем; типи кількісної та якісної редукції голосних, асиміляції приголосних; фонетична транскрипція; правила поділу слів на склади та складоутворення; типи складів; типи наголосу; наголос в простих та складних словах; ритмічні групи; частини синтагми; принципи поділу на синтагми; інтонація: компоненти та функції; типи шкал (низхідна, висхідна, перервана, падаюча,

висока рівна, ступінчаста); типи тонів (низьке і високе падіння, низький і високий підйом, низхідно-висхідний тон); наголос у реченні: типи та функції; символи для позначення наголосів та тонів; правила графічної презентації інтонаційних малюнків.

Таким чином, розгляд вимог програми до оволодіння фонологічною компетенцією дозволяє нам виділити її основні компоненти: фонетичні знання (теоретичні та практичні) і фонетичні навички (слухо-вимовні та ритміко-інтонаційні).

Ми погоджуємося з думкою вітчизняних методистів, що ефективною формою проведення занять є застосування інтегрованого підходу, який об'єднує всі види мовленнєвої компетенції: читання, письмо, говоріння й аудіювання. Як слушно зазначає Морська Н. О., оскільки у реальному спілкуванні неможливо виокремити одне від іншого і при цьому підтримувати процес спілкування, то й у вивченні іноземної мови для досягнення комунікативних цілей студенти природно інтегрують мовні навички [4].

Поняття "інтеграція" означає "процес взаємопроникнення структурних елементів різних галузей навчання, який супроводжується узагальненням та комплексністю знань. Такий підхід не порушує логіки кожного навчального предмету і в той же час забезпечує потенційну можливу взаємодію між ними".

Розробку моделей інтегрованого навчання варто здійснювати на засадах системного підходу. Серед основних принципів створення інтегрованої дидактичної системи виокремлюють наступні: цілісності, системності, структурності, багаторівневості, відповідності дидактичної системи соціальним, культурним, природничим, науково-технічним сферам суспільного життя. Реалізація цих принципів дозволяє оптимізувати навчальний процес, і результатом функціонування інтегрованої дидактичної системи є: а) на рівні навчальної теми – встановлення системності в окремих фрагментах засвоєного студентами матеріалу; б) на рівні навчального модуля

– виявлення співвідношень найбільш значущих елементів навчального матеріалу, загальної системності, комплексності та інтегративності культурологічних і спеціальних знань, способів діяльності; в) на рівні навчального предмета – інтегрування культурологічних, загальнонаукових і спеціальних знань і умінь; г) на рівні навчальних циклів – досягнення єдності загальної і спеціальної підготовки студентів, їх системної цілісності [7, с. 170-171].

Аналіз педагогічної літератури дозволяє виокремити основні методичні принципи, які забезпечують інтеграцію завдань з іноземної мови:

- постійний взаємозв'язок теоретичних знань з їх застосуванням; мовні знання в системі опанування мови є не самоціллю, а важливим засобом формування, вираження і удосконалення думки;
- активний характер навчання: вивчення мови має стати активним процесом, який забезпечить органічне поєднання всіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності – говоріння, аудіювання, читання й письмо;
- мовні знання, мовленнєві уміння й навички слід розглядати як умову й компонент розвивального навчання [1, с. 50].

Слід зазначити, що застосування інтегрованого підходу у формуванні фонологічної компетенції саме під час вступно-корективного курсу має ряд переваг, як-от:

- ознайомлення студентів з певним граматичним матеріалом на основі вивчення окремих звуків або інтонаційних моделей;
- накопичення та розширення словникового запасу відповідно до тематики занять з практичного курсу іноземної мови;
- розпізнання та застосування набутих лексичних, граматичних та фонетичних навичок у читанні, письмі, говорінні та аудіюванні.

Так, наприклад, для навчання вимові англійських звуків [s], [z] в кінці слова з наступною вимовою [s], [z], [iz] доцільно використовувати наступний граматичний матеріал: форму множини іменників (pets, days, faces); дієслова третьої особи однини в теперішньому часі (likes, claims, finishes).

Прикладами для засвоєння нейтрального звуку [ə] можуть слугувати ступені порівняння прикметників (big – bigger – the biggest [bɪg - 'bɪgə – ðə 'bɪgəst]); неозначений артикль з іменниками-професіями, що закінчуються на -er, -or (a doctor, a teacher); порівняльні конструкції типу as ... as, ... than ....

Для засвоєння та розширення словникового запасу студентів у межах інтегрованого підходу для навчання фонетичного матеріалу під час ВКК вважаємо необхідним здійснювати відбір лексичного матеріалу відповідно до тематики занять з практичного курсу основної іноземної мови, що вивчається на I курсі мовних ВНЗ. З практичного досвіду можна стверджувати, що багаторазові прослуховування, читання й вимова тематичних лексичних одиниць сприяє кращому їх засвоєнню та полегшує подальше вивчення та застосування тематичної лексики на заняттях з практичного курсу іноземної мови.

Оскільки практичною метою навчання іноземної мови є спілкування в усній і письмовій формах, це викликає необхідність поєднання роботи над засвоєнням граматичних, лексичних та фонетичних навичок при виконанні комунікативних вправ у говорінні, аудіюванні та читанні вголос. Зазначимо, що удосконалення навичок писемного мовлення, орфографічного письма зокрема, може ускладнюватися через низку графічних труднощів читання, які студенти мають подолати впродовж вступно-корективного курсу, а саме: кількісна неадекватність між буквами та звуками у слові, тобто між графічним та звуковим образом слова (daughter ['dɔ:tə], queue [kju:]); різночитання однакових букв та буквосполучень (honest – honey, though – enough – ghost); кількість букв алфавіту та кількість графем, які вони утворюють (26 букв англійського алфавіту дають 104 графеми); наявність "німих" букв у словах (plough, sandwich, lane); передача одного і того ж звука різними буквами та буквосполученнями ([f] – **f**ine, **P**hysics, enough; [e] – letter, meant, friend) [5, с. 192-193].

Окрім того, формування фонологічної компетенції визначається рядом індивідуальних особливостей самих студентів, а саме:

- домінування різних стилів навчання (learning styles) у студентів;
- різні рівні мовних здібностей;
- вплив вікових особливостей (пам'ять, сприйняття, увага);
- дефекти мовлення у деяких студентів в рідній мові, що переноситься і на вивчення іноземної мови;
- неоднакова мотивація до вивчення іноземної мови;
- різна готовність до вивчення іноземної мови [8, с. 12].

Слід зазначити, що труднощі, викликані методами та засобами формування фонологічної компетенції обумовлені:

- відсутністю аутентичних зразків англійського мовлення;
- ігноруванням можливості використання технічних засобів навчання при формуванні фонологічної компетенції;
- відсутністю алгоритмів роботи з фонетичними матеріалами різних типів (римівок, скоромовок, мікродіалогів, джазових наспівів тощо);
- неправильним відбором фонетичного матеріалу для формування всіх компонентів комунікативної компетенції;
- недотриманням етапів формування фонологічної компетенції;
- невідповідністю фонетичних вправ етапам формування фонологічної компетенції [8, с. 12].

Зважаючи на те, що традиційно у ВНЗ використовують методику поступового навчання, причому більша частина часу відводиться на роботу по оволодінню звуками англійської мови, вважаємо, що формування фонологічної компетенції буде успішнішим, якщо воно буде побудовано за моделлю "The Whole Language Learning", тобто навчання відразу кількох компонентів фонологічної компетенції (звуків, ритму, інтонації) на основі автентичних мікродіалогів або текстів з дотриманням етапів формування фонологічної компетенції:

- етап формування фонетичних навичок (презентація нового фонетичного матеріалу та його первинне тренування);
- етап удосконалення фонетичних навичок (автоматизація використання фонетичного матеріалу, що вивчається, на різних рівнях (звуку, звукосполучення, слова, словосполучення, фрази, понадфразової єдності));
- перехід фонетичних навичок в мовленнєве вміння (самостійне використання вивченого фонетичного матеріалу для вираження власних комунікативних намірів).

Для того, щоб формування фонологічної компетенції було логічним, послідовним, з урахуванням інтегрованого підходу до навчання рецептивних і продуктивних видів мовленнєвої діяльності, комунікативного підходу, стадіальності формування фонетичних навичок доцільно використовувати спеціальний алгоритм, який складається з 4 етапів.

Розглянемо кожний етап алгоритму детальніше, оскільки кожен з них має свою специфіку.

I етап – презентація нового фонетичного матеріалу. Відібраний матеріал подається в ситуативних мікродіалогах та презентується за допомогою технічних засобів навчання.

II етап – рецептивне опрацювання фонетичного матеріалу. Даний етап направлений на формування різних видів слуху студентів (фонетичного, фонематичного, інтонаційного і самокритичного), вміння сприймати на слух і розрізняти фонетичні особливості запропонованого темпу (характерних звуків, наголосу, ритму та інтонації). Організовуючи рецептивне опрацювання студентами фонетичного матеріалу, викладач пропонує їм прослухати текст та виконати завдання, які передбачають диференціацію звуків, що вивчаються, знаходження звукобуквенних або звукових співвідношень, з'ясування комунікативної функції інтонаційного зразку наголошених та ненаголошених складів або слів тощо.

III етап – репродуктивне опрацювання фонетичного матеріалу. На даному етапі студенти репродукують фонетичний матеріал, який повинні засвоїти. Для цього вони виконують різні типи вправ: імітативні, підстановчі, вправи на комбінування (на рівні слова, звукосполучень, словосполучень, фрази або понадфразової єдності), вправи на зміну комунікативної функції мікродіалогу по завданню, зміна наголосу у відривках мови (логічний наголос) за заданою функцією тощо.

IV етап – продуктивне опрацювання фонетичного матеріалу. Мета цього етапу – забезпечити достатню мовленнєву практику з використанням опрацьованого фонетичного матеріалу на основі різноманітних комунікативних завдань: висловитися в межах запропонованої ситуації, взяти участь в рольовій грі тощо. Виконання студентами даних завдань дозволить їм продемонструвати самостійне володіння вивченим фонетичним матеріалом, а викладачу з'ясувати ступінь правильності його використання в мові і рівень набутих студентами фонетичних навичок.

Застосовуючи підхід інтегрованого навчання, кожен етап запропонованого алгоритму опрацювання фонетичного матеріалу може мати різну кількість технологій в залежності від важкості власне фонетичного матеріалу і від мети заняття з практичної фонетики.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, безумовно застосування інтегрованого підходу до навчання іноземної мови пов'язане з великою кількістю труднощів. Однак, можливість імплементації принципів інтегрованого навчання саме в процесі навчання фонетичного матеріалу дозволяє підвищити якість і рівень сформованості фонологічної компетенції, аналізувати власний рівень володіння фонетичними навичками та сприятиме вмілому оперуванню набутих мовних навичок у різних видах мовленнєвої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорофєєва Є. А. Реалізація інтегрованого підходу на уроках української мови в 10-11 класах / Є. А. Дорофєєва. Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях студентської молоді "Родзинка – 2008": Х Всеукр. студ. наук. конф., 24-26 квіт. 2008 р., м. Черкаси. Серія філологічні науки / МОН України, ЧНУ ім. Б. Хмельницького – Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008 – С. 49-51.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – Київ, вид-во "Ленвіт", 2003. – 273 с.
3. Методика формування міжкультурної комунікативної компетенції: курс лекцій: / навчально-методичний посібник для студентів мовних спеціальностей: осв. кваліф. рівня "Магістр" (за ред. С.Ю.Ніколаєвої). – К.:Ленвіт, 2011. – 344 с.
4. Морська Н. О. Інтегрований підхід до викладання іноземної мови. / Н. О. Морська // Проблеми лінгвістики науко-технічного і художнього тексту та питання лінгвометодики : [збірник наукових праць] / Вісник Національного університету "Львівська політехніка" № 419. – Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2001. – С. 18-20.
5. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. Авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
6. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / Колектив авт.: С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю.В. Головач та ін.; Київ. держ.лінгв. ун-т та ін. – Київ, 2001. – 245 с.
7. Сова М. О. Концептуальна модель інтегрованого навчання і технологія її впровадження у навчальний процес вищої школи / М. О. Сова // Біоресурси і природокористування: Науковий журнал. – 2009. – Т. 1, № ½. – С. 169-177.
8. Формування фонологічної компетенції студентів I курсу мовного вузу під час вступно-корективного курсу : навчально-методичний посібник : у 2-х

ч. Ч. 1 / Книга для викладача / Л. В. Калініна, Т. Ю. Григор'єва, Н. О. Гудзь, А. В. Соколовська, Л. М. Чумак.— Ч. 1. — Житомир: комунальне книжково-газетне видавництво "Полісся", 2015. — 248 с.

1. Стаття (фахова)
2. Особливості використання фразеологічних модифікацій в англomовному публіцистичному тексті
3. Статтю присвячено визначенню ролі фразеологічних модифікацій, зокрема в публіцистичному тексті. З'ясовано, що особливістю вживання фразеологічних одиниць є прагнення посилити експресивність мови. Розглянуто найпоширеніші класифікації фразеологічних трансформацій та створено загальну класифікацію фразеологічних модифікацій. На основі англomовних періодичних видань проаналізовано семантичні, синтаксичні, лексичні та морфологічні модифікації.
4. Ключові слова: фразеологічна одиниця, публіцистичний стиль, фразеологічні модифікації, семантичні, синтаксичні, лексичні та морфологічні модифікації.
5. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наукових праць / укладачі: І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, О. Ю. Костюк. — Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2017. — Вип. 66. — С. 26-30.

(текст статті)

Постановка проблеми. Світ фразеології сучасної англійської мови великий та багатогранний, і кожен його аспект безумовно заслуговує на увагу. Для того, щоб зрозуміти сутність цього мовного феномена, необхідний комплексний та всебічний підхід, який би брав до уваги дані різних мовознавчих дисциплін, адже фразеологічні одиниці являють собою

багаторівневі та багатоаспектні утворення, особливості устрою та функціонування яких, семантика, компонентний склад, синтаксичні та морфологічні властивості визначаються взаємодією цілого ряду чинників, які є пов'язаними з різними рівнями мови, а сама лексико-фразеологічна підсистема займає проміжний, перехідний характер між лексикою та синтаксисом.

Особливий інтерес становить вивчення фразеологічних одиниць в англомовному публіцистичному тексті, за допомогою яких досягається прагматична ціль, передаються емоції та власне ставлення мовця до того чи іншого аспекту. Особливу увагу заслуговують фразеологічні модифікації, які характеризуються підвищеною експресивністю та прагматичною наповненістю.

Отже, **актуальність дослідження** зумовлена необхідністю здійснити аналіз фразеологічних модифікацій та висвітлити особливості їх використання в англомовному публіцистичному тексті.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Складна і суперечлива природа фразеологізмів та їх компонентів, їх багатофункціональність спонукали мовознавців до розробки класифікацій фразеологічних одиниць, застосовуючи різні підходи. У ході дослідження розглянуто найпоширеніші класифікації фразеологічних модифікацій у науковій літературі з теми дослідження, на основі яких було створено власну класифікацію з урахуванням особливостей використання модифікацій у публіцистичному тексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням фразеології займаються як зарубіжні, так і вітчизняні лінгвісти. Становлення фразеології як науки було здійснене завдяки працям Авксентьева Л. Г., Амосової Н. Н., Виноградова В. В., Гака В. Г., Демського М. Т., Мокієнко В. М., Скрипника Л. Г. та інших. Вивчення проблеми фразеологічних модифікацій ми можемо спостерігати в багатьох працях таких дослідників фразеології як Горлов В. В., Гусейнова Т. С., Шанський Н. М., та інших.

Новизна. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше здійснено аналіз використання фразеологічних модифікацій в англomовному публіцистичному тексті з урахуванням семантичних, синтаксичних, лексичних та морфологічних особливостей.

Загальнонаукове значення. Теоретична значущість одержаних результатів полягає в тому, що проаналізовано проблему інтерпретації фразеологічних модифікацій, розглянуто найбільш поширені їх класифікації у науковій літературі, проаналізовано особливості фразеологічних модифікацій в англomовному публіцистичному тексті.

Викладення основного матеріалу. Англomовний публіцистичний стиль характеризується емоційною насиченістю та має оцінний характер, оскільки його мета – це вплив на розум та почуття читачів. Саме за допомогою агітаційного характеру мови, основною функцією публіцистичного стилю є переконання. Такий ефект створюється за допомогою мовних прийомів, яким притаманний оцінний характер [5].

Публіцисти звертаються до фразеологічних багатств рідної мови як до бездонного джерела мовної експресії. Однак вживання фразеологізмів у звичайній формі з їхнім існуючим значенням не завжди дає необхідний ефект, тому публіцисти часто модифікують фразеологізми. В стилістичних цілях фразеологізми можуть вживатися як без змін, так і в трансформованому вигляді, з іншим значенням чи з новими експресивно-стилістичними властивостями. За визначенням Гусейнової Т. С., модифікація це будь-яке відхилення від загальноприйнятої норми, закріпленої в лінгвістичній літературі, а також імпровізована зміна в експресивно-стилістичних цілях [3, с. 15].

Слід зазначити, що лінгвісти не мають єдиної точки зору на засоби модифікації фразеологічних одиниць, адже класифікації значно відрізняються одна від одної, і жодна не є вичерпною. Тим не менш, узагальнивши класифікації дослідників, всі модифікації можна розділити на

такі групи: семантичні, лексичні, синтаксичні, морфологічні та словотворчі модифікації.

Так, згідно класифікації Горлова В. В., існують наступні види трансформації, які найчастіше вживаються в публіцистичному стилі: перестановка або заміна окремих слів; усікання або скорочення складу фразеологізму; зміна складу фразеологізму, яка призводить до зміни сенсу на протилежний; перетворення фразеологічної одиниці за метою висловлювання; вставка у відомий фразеологізм конкретизованого визначення [2].

Шанський Н. М. розглядає вісім різновидів фразеологічних перетворень: наповнення фразеологічного звороту новим змістом, оновлення лексико-граматичної сторони фразеологізму, використання фразеологічного звороту в якості вільного поєднання слів, авторські фразеологізми, одночасне вживання фразеологізму як такого та як вільного поєднання слів, використання фразеологізму як образу, вживання фразеологічної одиниці разом з зі словами, які співпадають з його компонентами, контамінація двох фразеологічних зворотів [9]. На наш погляд, ця класифікація має ряд недоліків, адже семантично-стилістичні перетворення впливають на лексико-граматичну структуру фразеологічних одиниць.

У свою чергу Гусейнова Т. С. розрізняє два типи трансформацій – структурна та семантична. До структурних трансформацій можна віднести усікання фразеологічної одиниці, розширення складу фразеологізму (над фразова єдність), перестановка його компонентів. До семантичних трансформацій вона відносить зміни в класі фонетики, словотвору, морфології, лексичне обігрування омонімічних слів та інше [3], що, на думку мовознавців, не є виправдано, адже зміни відбуваються в семантиці та в структурі одночасно.

З метою узагальнення фразеологічних трансформацій у публіцистичному стилі, нами було здійснено розподіл фразеологічних модифікацій на чотири групи:

- семантичні (подвійна актуалізація, дефразеологізація);
- лексичні (заміна та перестановка компонентів);
- синтаксичні (редукція, додавання, зміна комунікативного типу речення, парцеляція, контамінація, алюзія);
- морфологічні (оказіональні морфологічні зміни стосовно всіх частин мови)

Проаналізуємо більш детально дані групи з наведенням прикладів з англomовних періодичних видань.

При семантичній модифікації відбувається наповнення фразеологічного звороту новим змістом, але при цьому зберігається лексико-граматична цілісність. В даному випадку ми можемо віднести випадок вживання подвійної актуалізації, під якою у фразеології розуміють подвійне сприйняття фразеологічної одиниці: її прямого значення та прототипу. Це насичує образність, надає яскравості, подвоює ефект впливу. Яскравим прикладом є назва статті “*HowIsabellaprovedherfaceisstillherfortuneat 50*”[10], де поєднані два семантичних плани англійського виразу “herfaceisherfortune”. В цьому випадку відбувається актуалізація як значення фразеологізму «все її багатство – її краса», так і пряме значення його складових «обличчя – джерело її багатства».

Розглянемо приклад з видання TheGuardian, у якому в якості семантичної модифікації прислів'я відбувається зміна конотативного значення паремії: *Almasaysshehasneverthoughtofbeingwithanotherman. “People of my age that did that 10 or 15 years ago, have said, ‘What’s the difference?’ **Better the devil you know than the devil you don’t. I’m happy.**»*[22].

Традиційно цей фразеологізм вживають по відношенню до людини (чи ситуації) хоч і не приємної, але знайомої, адже невідоме завжди асоціюється з ризиком. В наведеному прикладі використання прислів'я для характеристики сімейних відносин (ототожнення чоловіка зі «знайомим дияволом») є для читача несподіваним та більш емоційним, адже воно

виражає ставлення мовця до близької людини, надає йому іронічного забарвлення.

Візьмемо до уваги ще один приклад вживання даного типу фразеологічних трансформацій у виданні *The Washington Post* [11]: «*It's raining cats and dogs at animal shelters*», де автор використав фразеологізм *it is raining cats and dogs* не в його значенні «лити, як з відра», а з метою підкреслити проблематику збільшення кількості бездомних тварин у притулках.

До семантичних модифікацій відносять явище дефразеологізації, у якому, згідно Назаряну А. Г., фразеологізм в результаті виникнення нових самостійних значень втрачає основні ознаки фразеологічності. Випадки дефразеологізації фразеологізмів обмежуються образно-вмотивованими фразеологічними одиницями і вживаються не часто, адже проникнення в глибинну семантику фразеологічної одиниці потребує відновлення конвенційного фразеологізму, а це зменшує зацікавленість адресата не тільки до фразеологічної одиниці, але й до тексту загалом. З іншого боку, дефразеологізація шокує неочікуваною інтерпретацією вихідного фразеологізму, змінює його первинні асоціації, а тому вона розрахована на максимальний прагматичний ефект [8]. Прикладом даної модифікації може слугувати речення з видання *The Guardian* «*Hazel Mills finds **there's nothing new under the Sun** King as she reads Anne Somerset's account of a 17th-century scandal, *The Affair of the Poisons**» [17]. Проте в даному випадку відбувається зменшення значення прислів'я «*there is nothing new under the sun*» – «нічого нового, без змін».

Розглядаючи лексичні модифікації, необхідно звернути увагу на те, що семантика фразеологізму може отримувати нові смислові відтінки в результаті більш-менш суттєвих змін в складі фразеологічної одиниці, але при цьому синтаксична структура фразеологізму лишається без змін. До даного типу модифікації відносять прийоми заміни та перестановки компонентів фразеологічних одиниць.

Наприклад, у

реченні

«The rapid global economic downturn has rekindled fear that Japan may be slipping back into a deflationary cycle» [13] у фразеологічній одиниці *kindle the flame* (запалити вогонь) відбувається лексична заміна другої частини для того, щоб створити більш тісну семантику фразеологічної одиниці з семантикою тексту. В іншому прикладі «He wouldn't bat an eyelash if somebody asked him to go into danger, he probably would have volunteered» [14], у фразеологічній одиниці *not bat an eyelid* (і оком не моргнути) автор виконав заміну з *eyelid* на *eyelash*, що не змінило основної суті фразеологізму, проте спонукає читача до прочитання, привертає його увагу.

Чисельними та різноманітними є синтаксичні модифікації фразеологічних одиниць, що призводять до збільшення, скорочення чи зміни синтаксичної структури фразеологізму. До цього типу модифікацій відносять 1) редукцію; 2) додавання компонентів; 3) зміну комунікативного виду речення; 4) парцеляцію; 5) контамінацію; 6) алюзію.

Найчастіше в газетному дискурсі використовується прийом редукції, що характеризується скороченням структури фразеологічної одиниці, вилученням основних її елементів [7].

В багатьох випадках у фразеологічних одиницях опускається дієслово, адже воно не містить основного тематичного навантаження і, відповідно, його редукція не загрожує знищенню семантики фразеологізму. Наприклад, *The Republicans' deaf ear is a preexisting condition* (повна форма даного фразеологізму – *to fall on deaf ears*). *There is one silver lining for Tommy: the injury does not appear to be a career frightening* (повна форма даного фразеологізму – *every cloud has a silver lining*) [19].

Одним із видів синтаксичних модифікацій є еліпсис – скорочення початкових чи кінцевих елементів багатокомпонентної фразеологічної одиниці, коли виникає незавершена, відкрита конструкція. Особливо часто усічення використовується при цитуванні. Наприклад, часто

використовується усічений фразеологізм “There’s as good fish in the sea” замість повного англійського крилатого виразу: “There’s as good fish in the sea as ever came out of it” [18].

На другому місці за частотою використання є прийом додавання компонентів, який є можливим в будь-якій частині фразеологічної одиниці – спочатку, в кінці та в середині. При цьому відбувається збільшення суті, а саме доданий компонент бере на себе основне емоційне та експресивне навантаження, адже, завдяки своїй оновленості та несподіваності не передбачається читачем.

Наприклад у реченні «Go to places of interest is a goose that not only lays a golden egg, but also fouls its own nest» [24]., помічаємо використання фразеологізму «To kill the Goose That Laid the Golden Eggs», який означає «знищити те, що дає тобі благополуччя». Автор статті не тільки вміло використав прийом редукції, коли вилучив компонент «to kill», але і доповнив його додатковою інформацією, що надало фразеологізму певного іронічного забарвлення.

В наступному ж випадку розглянемо речення «We come up against an expressive brick wall, a dead end» [26], в якому використано фразеологізм «come up against a brick wall», що в словниках визначається як «to be unable to make more progress with a plan or discussion because someone is stopping you» («стати на заваді»). Автор доповнив фразеологізм прикметником *expressive*, виражаючи таким чином особисте ставлення до ситуації та привертаючи увагу читачів нестандартним підходом щодо використання фразеологічної одиниці.

Наступним видом синтаксичної модифікації є зміна комунікативного типу висловлювання фразеологічних одиниць, яка в основному включає перебудову розповідних речень на питальні. Найчастіше їх використовують в заголовках для того, щоб привернути увагу читачів та стимулювати їх інтерес. Наприклад: Is there really as good fish in the sea?, Do great minds think alike?[27].

У ході нашого дослідження було з'ясовано, що одним з прийомів синтаксичної модифікації фразеологічних одиниць є парцеляція, яка заключається в тому, що елементи фразеологізму розділяються комою чи крапкою. Він використовується для підсилення експресивності та підкреслення найбільш важливої інформації. Наприклад: *They welcomed the law. With open arms* [25].

Іншим видом синтаксичної модифікації фразеологізмів є контамінація, під якою розуміють стилістичний прийом, що встановлює синтаксичне та смислове поєднання двох чи більше фразеологічних одиниць завдяки втраті компонента як мінімум у одного фразеологізму [3]. Наприклад: *There is enough of a consensus that they have begun to tackle the next steps (...)* [16]. В даному випадку відбувається контамінація двох англійських фразеологізмів: *to tackle a problem* – боротися з будь-яким завданням, *to take steps* – приймати міри.

Під алюзією мають на увазі натяк, який виражається шляхом нагадування загальновідомого факту, історичної події, літературного твору. Цим пояснюються як відмінні від оригіналів фразеологічні одиниці, які створюються за зразком вихідних фразеологізмів, зберігають їх форму і суть [4]. Вирішальним при алюзії є смисловий зв'язок між конвенційними та модифікаційними фразеологічними одиницями, який досягається при умові збереження семантики конвенційної фразеологічної одиниці. Окрім того, може зберігатися синтаксична структура або хоча б один із загальних і зафіксованих в словниках компонентів простої фразеологічної одиниці. Алюзія максимально імплікує сенс конвенційного фразеологізму в структурі і семантиці модифікованої фразеологічної одиниці.

Використання даного прийому має свою специфіку, адже від автора вимагається мовна майстерність задля того, щоб штучно «завуалювати» ту чи іншу паремію. Більше того, з використанням алюзії пов'язаний певний ризик, адже адекватне декодування суті повністю залежить від усвідомленості читача, від його знання джерела алюзії та заміненої нею складової.

Протеефект від цього прийому може бути особливо яскравим та сильним, коли читач розгадав натяк автора, отримує емоційний заряд та задоволення від виконаної розумової роботи. Наприклад, з відомого виразу *Littlethingspleasealittleminds* легко ідентифікувати в наступному реченні алюзію *Tinythings, tinyminds* [23].

До морфологічних трансформацій відносяться зміни в граматичному аспекті фразеологічного значення. Оказіональні морфологічні зміни стосуються всіх частин мови (модифікацію артиклів, числа іменників, форми ступенів порівняння прикметників, часові форми дієслів тощо), і кожен раз це призводить до перетворення семантики. Наприклад, *Football might be as American as apple pie, but the gold medal hopes of the US team proved to be pies in the sky on Friday night*, де помічаємо зміну числа іменників на множину [26].

В цілому, можливості морфологічних трансформацій у фразеологічних одиницях досить обмежені в порівнянні з вільними словосполученнями слів і, як правило, супроводжується іншими оказіональними модифікаціями [1, с. 20].

Цікавою у межах нашого дослідження є класифікація деформаційних (модифікаційних) фразеологічних одиниць Тарбєєвої О. В., в основу якої дослідниця виокремила п'ять найбільш продуктивних моделей деформації: 1) надбудова або прирощення; 2) усічення або додавання; 3) опущення; 4) поєднання двох усічених фразеологізмів; 5) заміна або підстановка лексичних компонентів. Наведемо приклади їх вживання в англомовних періодичних виданнях [6].

1. Перша модель створюється за допомогою надбудови або прирощення, при цьому до фразеологізму додається ще одне паралельне судження: *Never marry for money, but marry where money is* [25]. Авторське продовження *but marry where money is* є незвичним для читача, тому воно і зацікавлює.

2. Друга модель деформаційних фразеологізмів характеризується усіченням його частини або додаванням нового судження. Наприклад: *A*

friend in need is a friend to be avoided [21], де у фразеологічній одиниці відбувається лексична заміна її другої частини для того, щоб надати фразеологізму нового смислу, наповнити певною іронією та експресивністю.

3. Третя модель даного типу фразеологізмів утворюється за рахунок опущення деяких елементів його структури. Це пов'язано з тим, що частина фразеологічної одиниці була забута з плином часу або з тим, що її зміст втратив свою значимість або актуальність. Наприклад: There is one silver lining for Tommy: the injury does not appear to be a career frightening [20] (повна форма даного фразеологізму – every cloud has a silver lining).

4. Четверта модель утворюється шляхом поєднання двох усічених фразеологічних одиниць в одну нову вже з іншим, частково іронічним змістом: Наприклад: I am only as old as a woman I feel [12], де, згідно оригіналу – A man is as old as he feels, and a woman is as old as she looks, друга частина фразеологізму вдало змінена, що надає певного гумористичного ефекту.

5. П'ятий тип деформації утворюється шляхом заміни або підстановки лексичних компонентів, що супроводжується грою співзвуччя, каламбуром, патронімічною привабливістю. Наприклад: There is no place like home – There is not police like Holmes [15]. У даному реченні помічаємо заміну компонентів фразеологізму на схожі за співзвучністю лексеми задля досягнення гумористичного ефекту.

Головні висновки. Отже, фразеологічні звороти є досить відомим мовним прийомом в газетному дискурсі, адже його використовують задля надання колоритності та експресивності. Задля того, аби надати фразеологічним одиницям нового змісту, стилістичної забарвленості та певної прагматичної мети, фразеологічні одиниці трансформують, використовуючи різноманітні види фразеологічних модифікацій. Найпоширенішими є семантичні модифікації, адже їм властива простота інтерпретації та експресивна наповненість, що сприяє зацікавленню читача та спонуканню до прочитання всієї статті.

Перспективи використання результатів дослідження. Перспектива подальшого дослідження полягає у поглибленому вивченні семантичних та прагматичних особливостей використання фразеологічних одиниць в англомовних періодичних виданнях.

Список використаних джерел:

1. Гаврин С. Г. Вопросы лексико-семантического и грамматического анализа фразеологических единиц современного русского языка (на материале устойчивых метафорических сочетаний): автореф. дис. . канд. филол. наук / С. Г. Гаврин. – М., 1962. – 20 с.
2. Горлов В. В. Фразеологизмы как средство выразительности на страницах газеты / В. В. Горлов – М.: Русский язык в школе. – 1992. – №5 – С. 35-37.
3. Гусейнова Т. С. Трансформация фразеологических единиц как способ реализации газетной экспрессии: на материале центр.газет 1990-1996 гг.: автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. / Т. С. Гусейнова; Даг.гос. пед. ун-т. – Махачкала, 1997. – 23 с.
4. Івкова Н. М. Фігури експресивного синтаксису в сучасній публіцистичній літературі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / Н. М. Івкова. – Харків, 2006. – 19 с.
5. Мартынова О. В. Основы редактирования: Учеб.пособие для учащихся нач. проф. учеб. Заведений. / О. В Мартынова – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 128 с.
6. Стюфляева М. И. Образные ресурсы публицистики / М. И. Стюфляева. – М.: Мысль, 1982. – 176 с.
7. Черепанов М. С. Проблемы теории публицистики / Черепанов М. С. – М. : Мысль, 1973. – 272 с.
8. Шадрин Н.Л. Перевод фразеологических единиц и сопоставительная стилистика, Под ред. Ю.М. Скребнева. – Саратов: Издательство

Саратовского университета, 1991. – 218 с. Авторское учебное пособие, с.32–38.

9. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка / Н. М. Шанский. – М.: Высшая школа, 1985. – 192с.
10. Boseley S. Too many dying in Sierra Leone as result of Ebola response not virus itself – report / Sarah Boseley// The Guardian. – 2015. – №37. – P. 12.
11. Davidson L.It’s raining cats and dogs at animal shelters / LindaDavidson //TheWashingtonPost. – 2013. – № 8. – P. 15.
12. Duell M. I’m only as old as a woman I feel’: Ex-governor appears after jail release with beautiful blonde fiancée ‘51 years his junior / Mark Duell // Daily Mail. – 2011. – № 14 – P. 3.
13. Fujikawa M. Dow JonesJapanese price fall in services stirs deflation fears / M. Fujikawa // The Australian–2009–P. 10–13.
14. Goldenberg S. G20: US at odds with Australia as it pledges billions to climate change fund, US President Barack Obama and Tony Abbott are at odds over climate change funding / Suzanne Goldenberg // The Guardian. – 2014. –№ 3. – 7 – 8 p.
15. Heritage S. GuyRitchie’sSherlockHolmesvtheBBC’sartfuldetective / S. Heritage// The Guardian .–2011–P. 4 – 5.
16. Holthausen C. Well-kept secrets: Swiss wines to seek out / Christian Holthausen // The Guardian. – 2014. – № 7. – P. 2.
17. Hyde M. Geri and Coleen go head-to-head in a girl-power publishing race / Marina Hyde // The Guardian. – 2007. – № 15. – P. 2.
18. Jenkins A. The growing year gets off the ground / Allan Jenkins // ,TheGuardian. – 2010. – №6. – P.2 – 3.
19. Johnson J. College’s Staff is All Thumbs — and Proud of it / Jenna Johnson //The Washington Post. – 2009. №.5 – P. 4–6.
20. Lorene F. J. Rendezvous with R.E.M / Lorene F. Johnson // Corsair. – 1992. – № 2. – P. 7.

21. Moore M. The bad debt / Matt Moore // Santa Cruz Sentinel. – 2010. – № 2. – P. 1.
22. Naughton J. Why the NSA has landed us all in another nice mess / John Naughton // The Guardian. – 2013. – № 8. – P. 4-6.
23. Onuoha E. Trials, Temptations, Challenges / Ernest Onuoha // The Guardian. – 2015. – № 2. – P. 6.
24. Parini J. Harper Lee's new novel Go Set a Watchman is a bolt from the blue / Jay Parini // The Guardian. 3 February. – 2015. – № 9. – P. 6.
25. Rafkin L. On Money and Marriage / L. Rafkin // The New York Times. – 2014 – № 7 – P. 3– 4.
26. Sannen K. Different strokes for different folks / K. Sannen // The New York Times. – № 24 – 2002 – P. 5– 6.
27. Walker P. Madeleine's parents vow to 'leave no stone unturned' / Peter Walker // The Guardian. – 2007. – № 10. – P. 5.